

ЗА ЕДИН ДОКЛАД НА ВИСШАТА АДМИНИСТРАЦИЯ

(Текстът е съвместна публикация на Дром Дроменгар и списание Обектив. Заглавието е на Дром Дроменгар)

от стр. 3

Най-напред едно уточнение за авторството. На заглавната страница е направена уговорката, че „първата част от доклада представлява съкратен и редактиран вариант на Анализ на междуетническите отношения и интеркултурния диалог, противодействието на проявите на расизъм и ксенофобия в Република България, изготвен от Центъра за социални практики и ГФК-България, адаптиран за нуждите на дирекция „ЕДВ“. За читателя остава неизвестно какво е съкратено, какво е редактирано и какво е адаптирано или иначе казано остава неизвестно доколко автентично са предадени тезите от първоначалния текст. Ето защо напълно оправдано е изразеното от директора на Центъра за либерални практики Евгени Дайнов и ГФК-България несъгласие да бъдат припознати като автори на съответната част на доклада (виж споменатата по-горе публикация във в-к „Дневник“ от 8 април). Независимо от това какви материали са ползвани, отговорността за авторството в случая е само и единствено на дирекция ЕДВ.

Що се отнася до съдържанието, то избилства от неверни и голословни (някои изглеждащи правдоподобно, други – спорни) твърдения. Мястото не позволява пък и едва ли си струва да се прави подробен анализ на всичко, написано във въпросната първа част. Затова ще се огранича с няколко примера:

В доклада се прави опит да се отговори на въпроса защо у нас след 1989 г. етническият мир беше съхранен („за разлика от югославския случай“). Посочват се две причини. „Първата е наследената култура на т. нар. политическа (гражданска) нация, понякога наричана „български етнически модел“ (всички болдове, курсиви и подчертавания са на авторите на доклада, освен ако не съм уговорил изрично друго). Забележително твърдение. От кого е наследена тази култура? От аполоните на приписването на Сталин определение за нация „като „исторически създадена се устойчива общност на хора, възникнала върху базата на общността на езика, територията, икономическия живот и психическото устройство, което се проявява в общността на културата“? Или от режима на Тодор Живков с неговата асимилационна политика, основаваща се на формулираната още през 1967 г. концепция за „единна българска социалистическа нация“? Или – ако се върнем по-назад – от онези, които са написали, приели и приложили през Втората световна война Закона за защита на нацията? Интересно е дали според авторите на доклада българските евреи не са носили жълти значки като белег на своята гражданска принадлежност?

Изглежда, че в дирекцията „Етнически и демографски въпроси“ на Министерския съвет не знаят колко трудно и мъчително се утвърди в българското политическо пространство през 90-те години на миналия век разбирането за българската нация като гражданска, в състава на която съществуват етнически, религиозни и езикови малцинства. На първата страница на първия доклад на българското правителство за това как нашата държава изпълнява задълженията си по изпълнение на Рамковата конвенция за защита на националните малцинства (приет от МС на 22.02.2003 г.) е написано: „Въпреки тежкото наследство на провежданата до 1989 г. от комунистическото ръководство на страната асимилационна политика към малцинствата, през последните години в Република България се утвърди успешен модел на междуетнически отношения, основаващ се на принципите на гражданското общество и плуралистическата демокрация. Същността му е да се решават малцинствените проблеми по пътя на баланса и хармонизирането между принципа на интеграция на малцинствата в гражданското общество и принципа на защита на тяхната етническа, религиозна и етническа идентичност.“ Интересно е дали в дирекцията „Етнически и демографски въпроси“ този текст се познава? Защото той не се връзва с откъсването на така наречения „български етнически модел“ с наследена култура.

В съседство с „наследената култура“ читателят може да открие друго забележително твърдение: „От средата на 80-те години на XX век България също търси своите начини да се справи с кризата на модернизацията и развива специфични, но разпознаваеми елементи на затвореност на групите.“ Нека да се опитаме да овладеем научността на този израз, за да разберем какво той ни казва. Всъщност той ни представя една много оригинална интерпретация на случилото се у нас в резултат на навлизането на комунистическото ръководство в последния – кулминационен етап на своята асимилационна политика, стартирал с насилственото преименуване на българските турци в края на 84-та и началото на 85-та година. От него ние научаваме, че кризата, породена от тази политика, наречена „възродителен процес“ е всъщност „криза на модернизацията“ и за да се справи с

тази криза не кой да е друг, а самата България развива „специфични, но разпознаваеми елементи на затвореност на групите“. Може би и сред вас драги читатели има някои, които смятат, че, ако има някой виновен, това си е България. Защо пък не, след като в такъв авторитетен доклад се пишат такива неща. Остава да попитаме неговите автори какво всъщност е имало – асимилационна политика или „развитие на елементи на затвореност на групите“?

„Ромска „невидимост“ и „турски въпрос“

Като червена нишка в обсъжданата част на доклада преминава темата за представителството. Започва се с едно фундаментално изречение, което изчерпателно ни обяснява корените на ромския проблем: „Липсата на представителство, в съчетание с липсата на включеност и високата груповидимост прави ромския проблем онова, което е днес.“ (стр. 4) Пътмоям се изкушавам да попитам – ако се постигне „ниска груповидимост“ или даже „невидимост“, ромският проблем ще продължава ли да бъде „онова, което е днес“? Защото аз невежата съм си мислил цели 18 години, че тези наши правителства не виждат ромите с техните проблеми, което би трябвало да съответства на „ниска груповидимост“. Очевидно съм живял в царството на кривите огледала, където високото е ниско, а ниското – високо.

Но да преминем към „представителството“. За какво представителство става дума? На стр. 22 намерих текст, който каже че ли ми помогна да се ориентирам: „Доколкото има „турски въпрос“, той е политически в своята основа и се решава общо взето успешно с наличните политически инструменти (представителство на турската общност във властта и политиката). И кои членуват в това представителство, кои са представителите на турската общност? Това е обяснено на стр.12: „Българското общество отрано е напипало решението: включването на турците в демократично представителство посредством политическа партия – т. е. субект, който рано или късно ще упражнява някаква власт.“ Само дето не е казано коя е тази партия-субект. Обаче аз съм сигурен, че читателите се досещат – това е ДПС. А който иска, като например Мехмед Дикме, да го изберат от друга – не-ДПС партия, то си е напипано – той може и да е турчин, но няма да бъде представител на турците. И така българските турци – депутати и министри от ДПС са тези представители. От доклада обаче не може да се разбере дали от „проникването“ (изразът е от доклада) на ДПС във властта дистанциите към турците намаляват. Уж на едно място пише (и журналистите веднага го забелязаха), че „колкото повече ДПС упражнява власт, толкова повече намаляват негативните настроения спрямо турците“ (стр. 12 – сега това твърдение май остана като сираче – никой не иска да си признае, че е негов автор). В същото време няколко страници по-нататък може да се прочете: „Същевременно, от 2005 година се наблюдава бавно нарастващо недоволство сред българската общност от „прекомерно“ присъствие на турци във властта в районите със смесено население. Конституцията тук е, че българското общество (от текста не е ясно – българско като гражданско или българско като етническо?) продължава да има силно егалитарна (от фр. egalite – равенство – б. м.) култура. Реагира остро на случаи, в които привидно неправомочно (несправедливо) фаворизират на турците по отношение на властта“. Трудно е да проникнем в тайните на този израз – това дето се привиджа на „българската общност“, има ли го или го няма например. Що се отнася до равенството – това трябва добре да се разбере. Тука да не е Франция с нейния лозунг: „Свобода, равенство, братство.“ Ние от „българската общност“ – сигурно също си имаме представители и тогава тези представители би трябвало да бъдат българските турци – депутати и министри? Нещата почват да се проясняват – Ахмед Доган и Емел Етем например представляват българските турци, а Сергей Станишев и Волен Сидеров представляват българските българи. Да ама ние – българските българи си имаме и президент, пък те турците си нямат. Нищо – важното е, че всички сме български граждани, защото сме „гражданска нация“ (шифът болд плюс курсив е мой). А сега да се върнем при ромите – те си нямат нито президент нито друго представителство, както видяхме по-горе. Или не – имат си депутата Тома Томов. Александър Филипов и Баки Хюсеинов не знам дали да ги споменавам, защото те все пак са само заместник-министри, назначени от българина Сергей Станишев.

Това за представителството започва да ми се просветлява. Значи, ако нещо при турците не е наред, т. е. има „турски въпрос“ – например детската смъртност при тях е 17 на хиляда – въпросът е политически в своята основа – имат си Ахмед Доган и Емел Етем – избрали са си ги – на тях да им се оплакват. А ние – българите няма да се оплакваме на Сергей Станишев, защото при нас детската смъртност е само 10 на хиляда (много по-близо до европейската, която е 4.7). Сега разбирам какво им е на ромите, които си нямат нито Сергей Станишев, нито даже Ахмед Доган. То за това детската смъртност при тях е цели 25 на хиляда. А бе май не съм съвсем прав, защото при тях липсва и включеност (стр. 4) – при тях липсва „споделяно трудово ежедневие“ (стр. 11).

„Доколкото има ромски въпрос“

Тъкмо си помислих, че представителството започвам да го разбирам и отново се обърках – при ромите представителството не трябвало да бъде политическо, колкото и те да искат да си имат политически Ахмед Доган и политическа Емел Етем. Хич не им трябвало, защото според дирекция ЕДВ: „доколкото има „ромски въпрос“ той е социален в своята основа“ (стр.22 – това „доколкото“ много правилно е сложено, защото може и да е дониколко). Освен това държавата още не е решила за ромите, кой от предложените от дирекцията два взаимно изключващи се подхода да избере: „1. Да се опита да компенсира страданията на групата в качеството ѝ на единен субект“ (стр.15 – така де – като ще страдат да страдат групово като единен субект) или „2. Да снабди ромите с нагласите и уменията, основани върху индивида, за постигане на неговото благополучие.“ (стр. 16 – колко му е да се завърти един европейски проект за производство на нагласи и умения, с които ромите да бъдат снабдени).

Дошло му е времето тази дилема да се реши, защото авторите на доклада вече са „калкулирали“ и за колко роми става дума. Това можем да намерим под линия на стр. 6. Там четем: „проблемните“ неща, които фигурират в медиите и обхващат компактни общности (гета) едва ли се отнасят за повече от 130 000“. И по-нататък: „Въпросът е, какво е онова, което правят останалите (многозинството), което не ги вкарва в медиите като проблемни?“ И още по-нататък: „Има и изцяло позитивни модели като Лом. Изучаването на подобни модели (т. е., където нищо „проблемно“ не се случва) е не по-маловажно от анализирането на проблемите там., където те съществуват.“

Във връзка с позитивните модели очевидно трябва да си изясним тези там от Националния статистически институт защо ни забъркват главите с някакви техни си проблемни неща. Те разбира се правилно смятат на база 370 908 души. Защото само толкова са се определили като роми. Другите – най-малко още толкова – нека най-напред да кажат, че са роми и тогава ще говорим за техните неща като „проблемни“. Та на въпросната база „специалистите“ от института са сметнали, че през 2001 г. 180 930 роми (48.9 %) са без канализация и 146 509 роми (39.5 %) са без канализация и водопровод. И какво от това – кой е казал, че това са „проблемни“ неща, които фигурират в медиите?

Що се отнася до Лом – браво. Там имаше преди време едно страшно гето – „Хумата“. Сега, както се разбира, то се е превърнало в част от „изцяло позитивен модел“. Може и почин да се подеме: „Всички роми да живеят като в Хумата.“

Простете ме, любезни читатели, за черния хумор с нечастията на хората, но като чета въпросния доклад не знам да се смея ли, да плача ли.

До тук стана дума само за някои, но много показателни фрагменти от доклада. Като цяло той се характеризира:

- с пълното непознаване на международните стандарти за защита на малцинствата;
- с липсата на реален актуален анализ на междуетническите отношения у нас;
- с липсата на задълбочен анализ на държавните политики в тази област.

Обективността изисква да се спомене, че в текста на дирекция „Етнически и демографски въпроси“ на Министерския съвет на Република България има и някои достоверни информации и безспорни твърдения, но не това го характеризира.

Приключвам. Остава ми само да попитам госпожа Емел Етем, която е всъщност адресатът на това творение, ще го приеме ли в този му вид?

Михаил ИВАНОВ